

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

3317

28

4-93

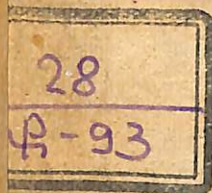
ՔՐԻՍՏՈՆԵՈՒԹԻՒՆ

ԵԻ

ՆԵՐԿԱՅ ԿԵԱՆՔԸ

42001

Կ. ՊՈԼԻՍ

Տպարան և. վիմագր. Գ. Պաղտասյան

Սուրբան Համամ փողոց թիւ 14

1891

2010

2012

ՔՐԻՍՏՈՆԵՍԻԹԻԻՆ

ԵԻ

ՆԵՐԿԱՅ ԿԵԱՆՔԸ

Մեր օրերը Քրիստոնէութեան դէմ յառաջ
բերուած ամենէն հասարակ առարկութեանց
մին սա է թէ այն չղարդացուներ մարդկային
սեռին ժամանակաւոր բարեկեցութիւնը: Կը
հարցուի թէ ի՞նչպէս կրնայ ուրիշ կերպ ըլ-
լալ, կրօնքի մը ձեռքով որ աննշան կը հա-
մարի ներկայ ժամանակը, եւ անհուն կը հա-
մարի յաւիտենականութիւնը, որ յանձնա-
ռու կ'ընէ զմարդ կրել այս կեանքին բա-
զում նեղութիւնները եւ չարչարանքները,
սա համազմամբ թէ փոխարէնը հարիւրապա-
տիկ պիտի հատուցուի հանդերձեալ կեան-
քին մէջ: Կ'ըսուի թէ կրօնքը կը սորվեցունէ
մեզ խաղաղ միօք անձնատուր ըլլալ աշ-
խարհի մէջ տիրող չարեաց փոխանակ ջանա-
լու անոնց դարմանը գտնել: Թէ՛ կը խեղդէ
մեր լաւագոյն բնազդումներէն մէկ քանին,
ինչպէս են ստացուածք փափաք, անմեղ հա-
ճոյից և զուարճութեանց սէր: Թէ՛ մեզ
նպատակ դնել կուտայ ապրիլ ապագայ և

9296

40

անտեսանելի կենաց մէջ, մինչ մեր գոյութեան նպատակը կը թուի լինել ապրիլ ըստ մեծի մասին ներկայ և տեսանելի կենաց մէջ թէ՛ զմեզ կ'ընէ դեզ, դաժան և թշուառ, — յաճախ նուազ երջանիկ քան շատեր որ կ'ապրին առանց Աստուծոյ, և աշխարհի մէջ յոյս չունենալով: Կ'ըսեն թէ անոնք որոց սէրը երկինք փոխադրուած է, դիւրաւ կը հաւանին կրել երկրիս թշուառութիւնները, եւ իրենք զիրենք կը մխիթարեն մտածելով այն բարեաց վրայ որոց տէր պիտի ըլլան օր մը: Կ'ըսեն թէ կրօնքի ծառայողները միշտ կը ստիպեն զմարդիկ գոհ ըլլալ երկրաւոր իրաց ներկայ փիճակէն, եւ տալ իրենց բոլոր խորհուրդները եւ ոյժերը հանդերձեալ լաւագոյն կեանքի մը: Կ'ըսեն թէ եկեղեցիներ եւ մատուռներ շինելու եւ կրօնի պահպանութեան եւ տարածման համար ծախսուած մեծ մեծ գումարները փոխանակ աղքատաց իրական և կարեւորագոյն օգտին համար դորժածուելու՝ կը արուին վտանգաւոր կեղծիքներու և ստուերներու նպաստելու համար: Կ'ըսեն թէ՛ եթէ կրօնքի համար վատնուած ստակը և եղած ջանքերը նուիրուէին ժողովրդոց ժամանակաւոր բարեւակութիւնն յառաջ տանելու համար, անոնց կեանքը շատ մը աւելի

երջանիկ կ'ըլլար, և արժանի՝ իմացական էականերու կեանքին: Բոլոր այս խօսքերը յառաջ կը բերուին Քրիստոնէութեան դէմ և ոչ սակաւ ազդեցութիւն ըրած են ներկայ ժամանակիս մէջ շատ անձանց վրայ որոնք կարի յոյժ հակամէտ են իրենց ժամանակաւոր բարօրութեան և յառաջդիմութեան վերաբերեալ բոլոր բաները վայելելու:

Նաեւ, հակառակորդք կ'ըսեն թէ հոգեւոր Քրիստոնէութիւնը մարդկային ընկերութեան ժամանակաւոր բարեաց արդեւք ըլլալով մեծ շարժառիթ է կեղծաւորութեան: Յիշեալ հակառակորդներէն մին կը ներկայացունէ իւր երեւակայութեան մէջ գոյութիւն ունեցող քարոզիչ մը որ իբր թէ կը ստիպէ իւր քարոզին մէջ ժողովուրդը «անարդեւ այս աշխարհը և ամէն ինչ որ կը վերաբերի անոր, բաժնել իրենց սիրտերը այս երկրաւոր կեանքէն, սա ըլլալով վաղանցիկ և անարժէք, և հաստատել զանոնք երկնից վրայ որ է մի միայն ասպարէզ սիրողաց սիրոյն կամ իմաստնոց մտածութեան արժանի:» Քարոզէն ժամ մը ետքը, կըսէ նա, կը տեսնուի որ քարոզիչը նստած է իւր ունկնդիրներէն մէկուն հետ ընդարձակ սեղանի մը առջև, կը վայելէ կենաց բոլոր վայելքները,

կը գգուէ կը փայփայէ իւր զաւակները, կը խօսի հանրութեան և մասնաւոր անձանց վերաբերեալ խնդրոց վրայ մեծ աշխուժիւ, և տակաւին թէ՛ քարոզիչը և թէ՛ ունկնդիրը կը նային իրարու երես առանց քմիծաղ ըլլալու կամ ամչնալու այն ունայն և անարժէք պաշտաման համար զոր կը համարին թէ կատարած էին եկեղեցւոյ մէջ քիչ մը առաջ:

Շատ անգամ կը տեսնենք որ մեծ ամբաստանութիւններ կ'ըլլան հոգեւոր բարձր զգացումներ ցուցնող անձանց դէմ, իբրեւ կեղծաւորներ դատաւարտելով զանոնք, սա պատճառաւ որ անոնք տարբեր ընթացք կը ցուցնեն այս աշխարհին վերաբերեալ բաներուն մէջ գործնականապէս վարուելու մասին և տարբեր ընթացք՝ այն սկզբանց մասին զորս, կ'ըսեն թէ, կը դաւանին: Կ'ըսուի թէ շատ պարագաներու մէջ նոյն իսկ հոգեւոր զգացումներու տէր համարուած անձինք հետամուտ են իրենց անձնական շահուց, և թէ աշխարհի դէմ մեծ զզուանքը, զոր անոնք կ'ըսեն թէ ունին, չերեւիր երբ առեւտուր կ'ընեն կամ դատ մը կ'ունենան: Եւ շատ անգամ պարտականութեանց չաղէն խոտորելու ճամբայ կը բացուի, ժամանակ ժամա-

նակ յերեւան ելլելով մարդկային ապականեալ բնութիւնը որով իբրեւ յաղթանակ կանդնած կը պանծայ զՍտուած չճանչցողը, և Քրիստոնէից սիրտերը կը լնան սոսկմամբ և ամօթով: Բայց ես չեմ ընդունիր հոգեւոր Քրիստոնէութեան դէմ բերուած այս ամբաստանութիւնները: Ես միայն կը պատմեմ զանոնք իբրեւ Քրիստոնէութեան հակառակորդի մը խօսքերը, խոստովանելով հանդերձ թէ անկարելի է ուրանալ որ հոգեւոր կրօնք դաւանողաց մէջ կը գտնուին այնպիսիներ որոց վարքը առիթ կու տայ չափազանց ամբաստանութիւններ ընելու:

Կան ասոնցմէ շատ մը տարբեր անձինք ևս. անոնք են ուղիղ, խոնարհ և սուրբ արք և կանայք, որոնք օր ըստ օրէ կը ջնանա ապրիլ հոգեւոր կենաց վրայ իրենց ըմբռնած դադափարին համեմատ: Այս յիշուած կարգին մտաց մէջ երբեք չի տեսնուիր անստուգութիւն մը կը գտնուի, թէ արդեօք իրաւացի է թէ ոչ իրենց ուշադրութիւն տալը այս աշխարհի բաներուն և այն հաճոյից որ կը հանեն անոնցմէ: Դեռ կը գտնուին այնպիսիք որ ունին սա դադափարը թէ էապէս մարմնաւոր և ծուռ բան մը կայ բոլոր այն ճաշակներուն և հակամիտութեանց մէջ որ ուղղակի չունին

կրօնական բնութիւն։ Այս ճաշակները և համարմիտութիւնները խա՛չը հանել՝ է գործ մը զոր անոնք երբեք չեն որոշած կատարել։ Բայց լաւ չճանչնալով զանոնք, գաղտ և ծածկաբար կը գոհացունեն, իբր թէ վախճալով որ մի գուցէ աւելի հոգեւոր եղող անձանց ուշադրութիւնը գրաւեն, և իբր թէ գիտնալով որ կը կատարեն նուաստ գործ մը զոր չեն կրնար արդարացունել։ Այսպիսի անստուգութեամբ չըլապատեալ կեանք մը ոչ շատ հանգիստ կրնայ ըլլալ՝ և ոչ մեծ ազդեցութիւն ունենալ։ Այսպիսի անձինք չեն կրնար այնպէս հաստատուն քայլ առնուլ և անվեհեր յառաջ ընթանալ ինչպէս անոնք որ ցերեկը կը քալեն, այլ մանաւանդ վարանելով կը շարժին այնպիսի անձի մը պէս՝ որ «խաւարի մէջ կը քալէ և չգիտեր թէ ուր կերթայ»։

Թշնամեաց դրած նախատինքները և բարեկամաց տարակոյսները և երկիւղները, ամէնքն ալ կը ծագին սա գաղափարէն թէ մեր՝ իբրեւ Քրիստոնէից՝ սկզբունքները զմեզ պիտի ընեն խստակրօն, այսինքն պիտի տան մեզի զրկել մեր անձերը ամէն բնական հաճոյքէ, բայց մենք այնչափ անձնահաճ ենք որ չենք ի գործ դնել մեր սկզբունքները։

Բայց պէ՞տք էր որ մեր սկզբունքներն զմեզ խստակրօն ընէին։ Ի՞նչպէս և ե՞րբ խստակրօնութիւնը ծագում առաւ Քրիստոնէական եկեղեցւոյ մէջ։ Ո՛չ թէ առաջին մէկ ու կէս դարուն որ եկեղեցւոյ ամենէն մաքուր ժամանակամիջոցն էր։ Ո՛չ թէ Սրբոյն Պօղոսի ատենը, որ թէպէտ միշտ պատրաստ էր մեծագոյն անձնութեան՝ մինչև անգամ օրինաւոր բաներու մէջ, աղատ կը համարէր զանձն ապրիլ ուրիշ կերպով։ Վասն զի կ'ըսէր թէ իշխանութիւն ունէր իւր հետ պտըտցունել կին, և հրամայեց մարդոց որ իրենց յոյսը դնեն կենդանի Աստուծոյ վրայ որ ամէն բաները ճոխապէս տուած է անոնց ի վայելումն (Ա. Տիմ. 2. 17)։ Խստակրօնութիւնը ծագում առաւ փիլիսոփայութեան և Քրիստոնէութեան խառնուրդէն։ Խստակրօնութիւնը տարաւ վանականութեան, և վանականութիւնը միշտ ընկերացած է աղաւաղեալ Քրիստոնէութեան հետ։ Եթէ ճշմարիտ ըլլար սա խօսքը թէ Քրիստոնէութեան ըստ արժանւոյն ծառայելով բոլոր մարդիկ պիտի ստիպուին ըլլալ խստակրօն, այն ատեն Քրիստոնէութեան դէմ զօրաւոր առարկութիւն մը կ'ըլլար։ Օրինաւոր բաներու մէջ անձնութեանը շատ անգամ պարտական

նութիւն է: Բայց անոնց օրինաւոր լինելը կը
ցուցնէ թէ անոնք ամէն պարագայից տակ
պարտաւորիչ չեն:

Բոլոր այս խորհրդածութիւնք կը ցուցնեն
թէ ինչպէս կարելոր է ջանալ ստանալու՝
յստակ և պարզ տեսութիւն այն բաներուն
վրայ զորոնք Աստուծոյ Խօսքը կ'ուսուցանէ
Քրիստոնէից այս աշխարհիս հետ ունեցած
յարաբերութեան մասին, նաև հոգեւոր
Քրիստոնէութեան ազդեցութեան մասին առ
հասարակ մարդկային ընկերութեան զարգաց-
ման և նիւթապէս յառաջդիմելուն վրայ:
Այս նիւթը ամենէն կարելոր նիւթերէն մին
է, և մեծ զգուշութիւն և խնամատ քննու-
թիւն կը պահանջէ: Մեր ճամբուն մէկ կողմը
կայ ախտաժէտ հոգեպաշտութիւն, և միւս
կողմը՝ բիրտ աշխարհասիրութիւն, և արժան
է որ խնդրենք ընթերցողներէն անկեղծ և
անկողմնակալ դատողութիւն ընել այս մա-
սին: Խնդիրն ունի երկու կողմ, բայց մենք
ուղղակի պիտի խօսինք այս կողմերէն մե-
կուն վրայ: Կը յուսանք որ ասկէ պիտի չհե-
տեւցուի թէ մենք անտարբեր ենք միւսին
նկատմամբ, կամ թէ մինչ կը ցուցնենք որ
աստուածապաշտութիւնը իրօք ներկայ կեան-
քին խոսամունքն ունի, կը մոռնանք կամ

պատճառ կ'ըլլանք որ ուրիշները մոռնան
թէ աստուածապաշտութեան մեծ ժառան-
գութիւնը կը գտնուի հանդերձեալ կենաց
մէջ:

Ի՞նչ է, ուրեմն, Սուրբ Գրոց վարդապե-
տութիւնը այն յարաբերութեան մասին ուր
Քրիստոնեայք պարտին կենալ մինչ կը գըտ-
նուին այս աշխարհին մէջ, կամ՝ աւելի մաս-
նաւորելով մեր խօսքը,

Ա. Ի՞նչ կը նշանակէ աշխարհը յերթել և անոր յաղթել:

Բ. Ի՞նչ կը նշանակէ աշխարհը վատիւ և վայելել:

Ա.

1. Այս հարցմանց առաջնոյն պատասխա-
նելով, նախ կ'ըսենք թէ Սուրբ Գիրքը երբ կը
յանդիմանէ աշխարհիս սէրը, և կը հրամայէ
Քրիստոնէից ուրանալ կամ մերժել աշխարհը,
բարոյականի մեծ հիմանց կը յենու և ոչ
վասն զի աշխարհս գէշ բան մըն է ինքնին
կամ էապէս անարժան է մեր սիրոյն, այլ
վասն զի աշխարհի յարումը, առ հասարակ
եղած կերպովը, կը գործէ մեր բարձրագոյն
ընութեան կործանումը, և արդեւ կ'ըլլայ
ընդունելու մեր մեղաց մեծ դարմանը որ
Աստուծոյ կողմանէ պատրաստուած է:

Սուրբ Գիրքը զանազանութիւն կը դնէ
աշխարհը վայելելուն և զայն չարաչար գոր-

ծածելուն մէջտեղ. կը քաջալերէ մին մինչ կ'արգելէ միւսը:

Սուրբ Գիրքը կ'արգելէ աշխարհը չարաչար գործածելը կամ պաշտելը, և մանաւանդ անոր առեւի նիւթական շահերուն հետամուտ լինելը, զանոնք Աստուծոյ տեղ գնելը, գործածելով զանոնք իբրեւ մարդուս գլխաւոր բարին և առաջին շահը, գործածելով զանոնք ինչպէս գործածեց անառակ որդին իւր հօր ստացուածքէն իրեն ինկած բաժինը, ոչ թէ գտնուելով իւր հօր հետ կամ անոր օգտակար ազդեցութեան ներքեւ, այլ հեռանալով անկէ և պանդխտանալով հեռի երկիր մը, այսպէս, ընելով աշխարհն առիթ բաժնուելու կենդանի Աստուծմէն իրապէս, և այն սուրբ և օրհնեալ ազդեցութիւններէն՝ որ կու գան Անկէ:

Սուրբ Գիրքը միօրինակ սա կը սորվեցունէ թէ երբ մարդս ա'յսպէս կը գործածէ աշխարհը, անոր հոգին ոչ միայն զուրկ կը մնայ անուղեւ, այլ օր քան զօր կ'ապականի և ի վերջոյ կը կործանի: Անոր ցածագոյն հակամիտութիւնք կը գրգռուին, գետնաքարչ և անձնասէր բնաւորութիւն մը յերեւան կ'ելլէ և կը զօրանայ անոր մէջ, բարձր և սուրբ իրաց ակնածութիւնը աներեւոյթ կ'ըլլայ: Այլ եւս

գոյութիւն չեն ունենար իրաց վրայ մեր դաշտիարները և տպաւորութիւններն ուղղելու և վսեմացունելու ունակութիւնը՝ դնելով զմեզ Աստուծոյ քով, և նայելով անոնց վրայ անոր բարձր դիրքէն և տեսակէտէն: Կը կորսուի մեր էութեան արժանապատուութեան զգացումը որ արդիւնք է յաւիտենականութեան վրայ խորհրդածելու ունակութեան: Այլ եւս բնաւ չտեսնուիր տպաւորութիւնն մեր պատասխանատուութեան և մեր աստի կենաց նշանակութեան և հանգամանաց որ կը ծագի դիտելով զայն իւր յարաբերութեան մէջ անվախճան գոյութեան մը հետ, որմէ թէ՛ մենք և թէ՛ բոլոր մեր շուրջ գլտնուողները մաս ունին: Հոգին կ'ըլլայ համր և թմրած, և նուաստանալով կ'ունենայ լոկ բարձրագոյն կարգի անասնոյ մը բնազդումը. կ'ունենայ լոկ կարողութիւն մը որ միայն ներկայ վայելից կ'ընէ զմարդ հետամուտ: Եւ բաց ի բոլոր այս բաներէն՝ կ'ունենայ հոգեւոր Փրկչի մը և նորա փրկութեան դէմ զըզուանք որ կ'աւելնայ օր ըստ օրէ. չուզեր որ խանդարին իւր ներկայ զբօսանքները և գործերը. կ'աճի հանդերձեալ կեանքի մը ճշմարիտ լինելու մասին ունեցած անհաւատութիւնը. կ'ունենայ մեղապարտ սոսկում

Աստուծմէ և սարսափ՝ անոր ներկայութենէն, անկարողութիւն՝ բարձրագոյն կեանք մը ըմբռնելու, և ահ ու դող՝ վերստին ծննդեան վրայ խորհելու առեն:

Արդ, անկարելի է որ մարդ այսպէս սոսկալի կերպով հեռանայ Աստուծմէ և նոյն համեմատութեամբ չաւրին նորա իւր ընկերաց հետ ունեցած յարաբերութիւնները: Ուստի այս վիճակին մէջ սիրտը կը թմրի, և անձնասիրութիւնը իւր ամենէն տգեղ ձեւերէն մէկովը կ'ըլլայ հոգւոյն տիրող զօրութիւնը: Վերոյիշեալներն են այն բաները զորս Աստուծոյ խօսքը կը ցուցնէ իբրեւ աշխարհի սիրոյն յոռի և վտանգաւոր տարրերը: Ըստ մեծի մասին այս նշանակութեամբ առնելով աշխարհը, կը պատուիրուի մեզ մերժել զայն և յաղթել անոր: Իբրեւ նախանձորդ Աստուծոյ նկատելով զաշխարհ որ կը պահանջէ մեր սիրտերը և վարձ կը խոստանայ մեզ, չհամարձակի՞նք մտիկ ընել անոր. և երբ Փորձիչը մեր առջեւ կը տարածէ շողշողուն մրցանակը, ինչպէս ըրաւ Յիսուսի առջև անապատին մէջ, պէտք է որ մերժենք զայն մեր Վարդապետին խիստ բառերովը, «Նտիս գնա, Սատանայ, ինչու որ դրուած է թէ Քու Տէր Աստուծոյդ երկրպագութիւն ընես, ու միայն զանկապաշտես»: »

2. Ուստի կ'ըսենք, երկրորդ, թէ Սուրբ Գրոց մէջ Աստուած դրուած է իբրեւ մեծ առարկայն որ մեր սրտից մէջ գերագոյն տեղը կը պահանջէ գրաւել ընդդէմ՝ աշխարհի: Սուրբ Գիրքը մեր առջեւ այս չար աշխարհէն լաւ աշխարհ մը դնելով չհրամայէր մեզի մեր սիրտերէն արտաքսել այս ողորմելի աշխարհը, և աւելի աղէկ մը ստանալ, այլ կը հրամայէ տալ Աստուծոյ իւր սեպհական տեղն անոնց մէջ, ա'յն տեղը զոր աշխարհ յաճախ կը յափշտակէ: Ուստի Քրիստոսի մահուան միջոցաւ պատրաստուած փրկութեան մեծ նպատակը սա խօսքերով կը ցուցուի, «Քրիստոս ալ մեզքի համար մէկ անգամ չարչարուեցաւ, Արդարը անարդարներուն վրայ, որ Բզ Աստուծոյ ծոփեցնէ», ոչ թէ լոկ կ'ազատէ զմեզ պատիժէ կամ մինչև անգամ նորէն մեզ կը դարձունէ մեր կորսնցուցած երկնային ժառանգութիւնը, այլ բաց ի ասոնք ընելէ, շատ մը աւելի անդին կ'անցնի, «որ մեզ Աստուծոյ մօտեցընէ»: » Փրկութեան մեծ վախճանն է զմարդ Աստուծոյ հետ յարմարագոյն առնչութեան մէջ դնել, և այսպէս ենթակայ ընել զնա բոլոր այն սրբացուցիչ, վսեմացուցիչ և փոփոխիչ ազդեցութեանց որ կու գան անոր Հօրմէն: Ոմանք մատենագիրք

այնպէս ներկայացուցած են թէ այնպիսիք որ լուկ փնտռած են աշխարհ մը ուր աւելի երջանիկ և բարեկեցիկ ըլլան իրենք, ստուգիւ էին որ և իցէ ուրիշ մարդոց պէս աշխարհասէր և անձնապաշտ: Մենք սա կը պնդենք թէ այս չէ հոգեւոր կրօնքին վախճանը կամ մեծ նպատակը. անոր մեծ առարկայն է բերել զմարդիկ ետ և դարձեալ անոնց վայելել տալ Աստուծոյ հաղորդութիւնը:

Ըստ այսմ երբ անառակ որդին ինք իրեն եկաւ, կէս օրուան լուսոյ պէս յստակ տեսաւ թէ իրեն բռնելիք մի միայն ընթացքն էր ելլել երթալ իւր հօրը: Ոչ թէ հօրը նամակ գրել աւելի ստակի համար: Ոչ թէ ուրիշ տեղ գտնուող ուրիշ և աւելի աղէկ ժառանգութիւն մը գոհ պիտի ընէր զնա. այս կրնար ըլլալ երբեմն անոր զգացումը, բայց ո՛չ «այն արեւն որ եմք իրեն եկաւ:» Եւ այսպէս Սուրբ Գրոց մէջ մեր գալը ետ մեր հօրը, մեր օրհնեալ յարաբերութիւն հաստատելը Աստուծոյ հետ, Քրիստոսով Աստուծոյ հետ, կը ներկայացուի մեզի իբրեւ աղէկ բաժինը, մեծագին մարգարիտ, աշխարհի փոխարէնը իբրեւ մեր սրտից ճշմարիտ բաժինը: Երբ կը մտնենք այդ առնչութեան մէջ, ոչ միայն տեսականապէս՝ այլ գործնականապէս ալ,

կը մտնենք բոլոր բժշկիչ, մաքրարար և վսեմացունող միջոցներուն ազդեցութեան ներքեւ: Ինչ որ աշխարհ ապականած է մեր մէջ, զայն կը մաքրէ կը նորոգէ Աստուծոյ ընտանութիւնը: Մենք ենթակայ կ'ըլլանք հայրական կրթութեան, որուն արդիւնքը գիտենք թէ է կատարելապէս նորոգել Աստուծոյ որդւոց բնութիւնը, և կատարելապէս վերստին պարգեւել անոնց առանձնաշնորհութիւնները:

Մինչեւ անգամ այն միջոցին որ տեղի կուտենան այս ներգործութիւնք, կը վայելեն մարդիկ ինչ ինչ այս առանձնաշնորհութիւններէն: Բաց ի ուրիշ բաներէ՝ կը հրաւիրուինք ունենալ որդիական ընտանութիւն Աստուծոյ հետ, մտածելով Սնոր գործերուն վրայ որ են աշխարհիս մէջ և մեր շուրջը, և վաշելով այս կեանքին բարիքները: Եւ սակայն մեր ներկայ վիճակին մէջ այս առանձնաշնորհութիւնք սակաւ են և սահմանաւոր, իսկ զի մենք չափ եմք աշխարհային արդիւնքներէն որով այս բարիքները պարփն ընդունուել: Կը մոռնանք թէ իբրեւ որդիք Աստուծոյ պարտիմք չըլլիլ աստ և անդ և ուսանիլ անոր գործերը և վայելել անոր պարգեւած բարիքները: Բայց մենք միշտ ընդ ազօտ կը նշմարենք ուրիշ վիճակ մը ուր այլեւս պիտի

9696

չմնայ հակամիտութիւն մեր Հայրը մոռնալու, և այլեւս պիտի չպահանջուին այսպիսի սեղմումներ: Մենք կրնանք համբերել և ուրախ ըլլալ այս կեանքին չարիքներուն ներքեւ՝ այն աւելի աղէկ բաժինն ստանալու յոյսովը: Բայց լոկ ապագայ Լուսինն Եւրոպայի չէ որ աշխոյժ կուտայ մեզ: Լոկ այն Դիւանն աւելի աղէկ ըլլալը չէ մեզ համբերութիւն և ուրախութիւն տուողը, այլ սա՛ որ Դիւանն պիտի ըլլանք աւելի աղէկ, պիտի ունենանք աւելի տղէկ հոգի, պիտի դառնուինք աւելի աղէկ ազդեցութեանց ներքեւ, մեր Հօր տան մէջ, մեր Հօր խնամոց ներքեւ:

Սուրբ գիրք կարդացող ամէն ուշիմ անձանց դատողութեան կը բողոքենք. միթէ Սուրբ գրոց երկնից վրայ ըրած նկարագրութեանց մէջ այս մտածութիւնը ամենէն բարձրը և ամենէն վսեմը չէ: «Անոր մէջը տաճար չտեսայ, ինչու որ Տէր Աստուած Ամենակալն ու Գառնուկը անոր տաճարն է:» «Մեկնելու ու Քրիստոսի հետ ըլլալու փափաք ունենալով. քանզի ան շատ աւելի աղէկ է:» «Տակաւին յայտնի չէ թէ ինչ պիտի ըլլանք. բայց գիտենք որ երբ անիկա յայտնուի, անոր պէս պիտի ըլլանք, վասն զի անիկա պիտի տեսնենք ինչպէս որ է:» Ուստի լաւագոյն կենաց

վրայ Սուրբ գրոց վարդապետութեան մասին ներկայացուածը ոչ թէ ճիշդ նկարագրութիւն մը՝ այլ անոր մէկ աղօտ նմանութիւնն է, երբ կը ներկայացուի թէ Սուրբ Գիրքը կը սորվեցունէ մեզ զոհել ամէն բան որ աղէկ և հաճելի է այս երկրաւոր կեանքին մէջ, որպէս զի հանդերձեալին մէջ վայելենք աւելի մեծ բաժին մը նոյն տեսակ բաներէն: Մեզի չտրուիր քաջալերութիւն մերժել այս աշխարհը և հետամուտ ըլլալ երկնից՝ լոկ վասն զի մին գէշ է և միւսը աղէկ: Մեզի չհրամայուիր զանց ընել երկրաւոր կեանքին շահերը՝ վասն զի աւելի օգտակար պիտի ըլլայ ուշագրութիւն ընելը յաւիտենականութեան շահերուն: Իրօք Սուրբ Գրոց ոճը չէ ըսել հոգւոյն շահերը, կամ յաւիտենականութեան շահերը, թէպէտ մենք յաճախ կը գործածենք այս բառերը, և անոնց առեւտրական նշանակութիւն ունենալը մեծ սխալներու կ'առաջնորդէ զմարդ:

Կ'ընդունինք որ իբրեւ շարժառիթ Քրիստոնէական հնազանդութեան և ժրջանութեան, Սուրբ Գիրքը դուրս չթողուր սա մտածութիւնը թէ հանդերձեալ կենաց մէջ Աստուծոյ որդիքը շատ աւելի աղէկ բաժին մը պիտի ունենան քան որչափ այս աշխարհը

կրնայ տալ: Կ'ընդունինք որ այն կը ներկայ-
յացունէ զայս իբրեւ հիմ մխիթարութեան
այս կենաց մէջ կրուած կորուստներուն և
չարչարանաց փոխարէն: Բայց սա կ'ըսենք
որ այս է երկրորդական մտածութիւն, և
բնաւ գլխաւոր տեսութիւն մը չէ ներկայ կե-
նաց հանդերձեալ կենաց հետ ունեցած յա-
րաբերութեան վրայ: Այս կենաց մէջ Քրիս-
տոնէից առջեւ դրուած ընթացքը սա գլխա-
ւոր շարժառիթն ունի որ հետեւելով անոր՝
անոնք աւելի կը մօտենան Աստուծոյ, աւելի
եւս կը գտնուին անոր շնորհաց և ճշմարտու-
թեան ուղղակի ներդործութեան ներքեւ,
թէ այս կերպով անոնց բնութիւնը կը բարձ-
րանայ, և ուրիշներուն վրայ անոնց բարի ազ-
դեցութիւնը կ'աւելնայ, թէ անոնց մէջ աւելի
կը հաստատուի որդեական հոգին, և անոնք
աւելի կը կարողանան վայելել Հօր ընտանու-
թիւնը. և թէ բոլոր ասոնք կը ծառայեն ա-
նոնց հանդերձեալ աշխարհին մէջ վայելուելու
բարեաց, Աստուծոյ շնորհօք երկնից մէջ Աս-
տուծոյ որդւոց տեղը համեմատ ըլլալով երկ-
րիս վրայ անոնց վարուց և ծառայութեանց:

Բայց պիտի ըսուի թերեւս, թէ երբ կը
կարդանք Նոր Կտակարանը, կը գտնենք հոն
խօսքեր և յորդորներ որոնցմէ կը թուի որ

հասկցունել կ'ուզուի թէ ճշմարիտ Քրիստո-
նէին նշանն է շատ մը հեռի ապրիլ այս աշ-
խարհին բոլոր մխիթարութիւններէն և վա-
յելումներէն, և թէ փոխանակ զանոնք վայե-
լելու պարտի նա շարունակ փորձն առնուլ
վշտաց և ցաւոց: Պարտի անապատական
կեանք անցունել թշնամոյ մը երկրին մէջ,
տառապանքով և նեղութիւններով ապրիլ
անընդհատ մինչեւ որ անցնի Յորդանանէն և
հասնի Հօրը տունը: Ո՞չ ապաքէն Քրիստոս
ըսած է իւր աշակերտներուն, «Թէ որ մէկը
իմ ետեւէս գալ կ'ուզէ, թող իր անձը ուրանայ,
և իր խաչը վերցնէ, ու իմ ետեւէս գայ:» Ո՞չ
ապաքէն խօսած է լայն ճամբու մը վրայ որ
դէպի կորուստ կը տանի, և նեղ ճամբու մը
վրայ որ դէպի կեանք կը տանի: Ո՞չ ապա-
քէն ըսուած է մեզ իրեն ելլել բանակէն
դուրս, վրանիս առնլով անոր նախատինքը:
Ո՞չ ապաքէն ըսուած է թէ ամէն անոնք որ
կ'ուզեն աստուածապաշտութեամբ ապրիլ
Քրիստոս Յիսուսով՝ հալածանք պիտի կրեն,
և թէ՛ շատ նեղութիւններով պէտք է մեզ
Աստուծոյ թագաւորութիւնը մտնել: Ո՞չ ա-
պաքէն զգուշացուց Քրիստոս իւր հետեւող-
ները երկրիս վրայ դանձ գիւղէն: Ո՞չ ապա-
քէն Սուրբն Պօղոս կը յորդորէ զՏիմոթէոս

ներդուլթիւններու համբերել Յիսուս Քրիստոսի բարի զինուորի մը պէս: Ո՛չ ապաքէն ըսաւ անոր թէ արծաթսիրութիւնը ամէն չարութիւններուն արմատը կամ գէթ մէկ արմատն է: Եւ ո՛չ ապաքէն ըսողը այսպիսի բնաբանները և խօսքերը կը սորվեցունեն մեզ թէ հաւատարիմ Քրիստոնէի մը բաժինը միշտ պէտք է ըլլայ անձնուրացութիւն. թէ նա պէտք չէ որ փափաքի և ոչ ջանայ ընել այս կեանքը երջանիկ, բայց պէտք է որ ընդունի զայն իբրեւ ի հարկէ դժուարին և ցաւալից կեանք մը, չսպասէ ո՛չ հանգիստ և ո՛չ երջանկութիւն մինչեւ որ հասնի լաւագոյն երկիրը:

Այս կարգէն եղող բնաբանները լիովին քննելու համար չբաւեր յօդուած մը գրել, այլ ճառ մը գրելու պէտք կայ: Եթէ կատարելապէս նիւթին խորամուկս ըլլալ ուղէինք, հաւանականապէս պիտի գտնէինք որ վերոյիշեալ յորդորները կ'արդարանան:

1. Վասն զի պէտք ունի մարդս անբարեբանութեամբ հպարտեցումել եւ իմաստ Աստուծոյ իմաստն որուն ենթակայ է Աստուծոյ որդւոց իւրաքանչիւրը, բայց նոյն ժամանակը այս հարկաւորապէս չնշանակեր ֆիզիքական անհանգստութիւն, կամ զուրկ ըլլալ աշխարհային բարիքներէ: Անձը զսպել, մարմինը

չարչարել և խոնարհ պահել զայն երբ կը պահանջէ գերագոյն աստիճան մը ունենալ. ասոնք ամէնքը հարկ են ընել եթէ մենք կ'ուզենք որ վարենք այս կեանքը բարոյական և հոգեւոր առողջութեան բարձրագոյն կանոնաց համաձայն. և այսպիսի պարագայից մէջ հարկ էր այս եթէ մինչեւ անգամ գոյութիւն չունենար հանդերձեալ կեանք:

2. Զանքը որ կը պահանջուի մենէ ընել ընդդիմանալու համար մեղաց մեր շրջանի հաւատարմութեան երբ այս կեանքին մէջ աշխարհային բաներով չեմքանալ, շատ համաձայն կուգայ Քրիստոսի և նորա առաքելոց զօրաւոր խօսքերուն: Օրինակի համար, երբ ստակ կ'առնունք կուտանք, ի՛նչպէս չարունակ հոգ տանիլ և անձնուրացութիւն ընել հարկ է ի բաց վանելու համար ամէն արատ ագահութեան, անիրաւութեան, նենգութեան, հպարտութեան և արարածի ապաւինելու, նաև ընելու այլոց ինչ որ կ'ուզենք որ անոնք ընեն մեզ: Ի՛նչ տարօրինակ խնամ՝ և անձին զսպում հարկ է միշտ կատարելու համար անտեսութեան պաշտօնը: Բայց մենք նայելու ենք որ ուղղութեամբ կատարենք զայն: Մեր սիրտերը միշտ պատրաստ են արտաքին չարչարանք կրելու փոխանակ ի ներքուստ չարչար-

ուելլու, պատրաստ են աշխարհային բարիքներէ արտաքուստ հրաժարելու, մինչ Եական և կարեւորագոյն բանն է ի ներսոյ թափանցելու Բեռնարդինոյ ցանկոյն թոյլ պիտի տանք: Բան մը չկրնար ըլլալ մեզ այնչափ անհաճոյ՝ քան որչափ ջնջելը լայն և նեղ ճամբաներուն զանազանութիւնը, կամ հաստատելը թէ շատ մը աւելի դիւրին է ըլլալ Քրիստոնեայ քան որչափ շատեր կը կարծեն: Բայց շատ հարկաւոր է յիշել թէ ինչ որ ամէն դարուց և ամէն պարագայից մէջ պէտք է որ գլխաւորապէս Քրիստոնէին ճամբան նեղցունէ, սա է, այսինքն հարկը շարունակ հսկողութեան և պատերազմի ընդդէմ մեղաց, անոր ինչպէս կոշտ ձեւերուն՝ նոյնպէս և նուրբ ձեւերուն մէջ, այն ձեւերուն մէջ որոց նայիլ զանց առնուած է և որոց թոյլ տրուած է գոյութիւն ունենալ Քրիստոնեայ հասարակութեան մէջ, ինչպէս նաեւ այն ձեւերուն մէջ որ հասարակօրէն ամօթ համարուած և մերժուած են:

3. Դարձեալ, Քրիստոս և իւր առաքեալները այնպէս կը խօսէին վասն զի ժամանակին պարագաները այնպէս կը պահանջէին: Հարկ էր պատրաստել Եկեղեցին հալածանաց սոսկալի ժամանակամիջոցին, այսինքն՝

այն երեք հրատապ դարերուն որոց մէջէն պիտի անցնէր այն: Կան պարագայք որոց մէջ Քրիստոնէին, իբրեւ ծառայի Քրիստոսի, պարտականութիւնն է հրաժարիլ ամէն ստացուածքէ և հաճոյքէ թէպէտ ըստ ինքեան օրինաւոր ըլլան անոնք: Թէպէտ այս չէ իրաց ընական վիճակը, բայց դրեթէ ընդհանուր բան մըն է այս, և մարդու հոգին պէտք է մշակել որպէս զի չսոսկայ այդ զոհողութիւններն ընելէ: Փորձութեանց ժամանակ մասնաւոր պէտք կայ կրելու այս ոգին, և կըրթելու զՔրիստոնեայս սովորական անտարբերութենէ աւելի բանի մը, մինչեւ անգամաշխարհիս օրինաւոր ուրախութեանց և վայելից մէջ:

Քրիստոնէութեան կանխագոյն դարերը տիրապէս աշխարհի ժամանակներ էին: Այս պատճառաւ Քրիստոս և առաքեալք նորա ըստ մեծի մասին կը սորվեցունէին թէ Քրիստոնեայք պարտական են համբերել իրենց բոլոր կենաց մէջ նեղութեանց և չարչարանաց, յանձն առնելով միանգամայն կորսնցունել ինչ որ իրենց սիրելի է այս աշխարհին մէջ: Նաեւ աշխարհապաշտ այնչափ ընդարձակ կը խօսէին Քրիստոնէութեան վրայ իբրեւ Գոթիկ զօրութեան մը վրայ, թէ ապագայ

վարձ մը պահուած է զայն ընդունողներուն ,
 թէ ունի զօրութիւն հանդերձեալ կենաց
 վրայ հաւատոյ աչքով նայել տալու մարդուս ,
 մխիթարելու և կազդուրելու զնա ներկայ կե-
 նաց թշուառութեանց մէջ : Արդ , մենէ և ոչ
 ոք կրնայ ապահով ըլլալ թէ նախնի Քրիս-
 տոնէից պատահած չարիքները և նեղութիւն-
 ները պիտի չպատահին մեզ . վասն որոյ այս
 հոգին մշակելու հարկին մէջ կը գտնուինք
 միշտ , այնպէս որ եթէ մեզ առաջարկուի
 ընտրել կա՛մ աշխարհային երջանկութիւն , և
 կա՛մ աղքատութիւն և հալածանք վասն
 Քրիստոսի , վայրկեան մը իսկ չվարանինք
 ընել մեր ընտրութիւնը : Եւ թէպէտ հիմա
 շատ բաներու մէջ աւելի աղատութիւն կայ ,
 սակայն աշխարհիս հոգին փոխուած չէ ,
 տակաւին կը մնայ մարմնաւոր սրտին թըշ-
 նամութիւնն Աստուծոյ դէմ , և ո՞վ կարող
 է ըսել թէ ապագային մէջ դարձեալ պիտի
 չբռնին հալածանքներ առջիններէն ոչնուազ
 սաստիկ :

Եւ մինչեւ իսկ եթէ հալածանաց օրեր չը
 հասնին ալ , Քրիստոնեան պէտք չէ որ յարի
 աշխարհիս . նա աշխարհիս մէջ ուրիշ բան չէ
 բայց եթէ օտարական մը և պանդուխտ մը .
 ամէն վայրկեան կրնայ կոչուիլ թողուլ զայն ,

և կամ թերեւս իւր ձեռքէն յանկարծ ելլեն
 աշխարհիս բոլոր ուրախութիւնք և մխիթա-
 րութիւնք : Ինչպէս ըսած է առաքեալը , « Ժա-
 մանակը կարճըցած է , ալ անոնք որ կնիկ ու-
 նին՝ անանկ ըլլան որպէս թէ չունին , և ա-
 նոնք որ կու լան՝ որպէս թէ չեն լար , ու ա-
 նոնք որ կը խնդան՝ որպէս թէ չեն խնդար ,
 և անոնք որ ծախու կ'առնեն՝ որպէս թէ
 բան մը չունին , և անոնք որ աշխարհս կը
 գործածեն՝ որպէս թէ գէշ կերպով չեն գոր-
 ծածեր , ինչու որ աս աշխարհիս կերպարանքը
 կ'անցնի : » Միքայի աղաղակը բնաւ պէտք չէ
 որ ելլէ Քրիստոնէից շրթունքէն . « Իմ աստ-
 ուածներս առիք , և ասկէ ետեւ ինծի ի՞նչ
 կը մնայ : » Մենք վայելելու ենք դժմենին ,
 մինչ դժմենին տրուած է մեզ , և ուրախ
 ըլլալու ենք անոր հաճելի հովանւոյն համար .
 բայց երբ որդը կուգայ գիշերը և կը չորցունէ
 զայն , գանդատի խօսք մը պէտք չէ որ հա-
 նենք մեր բերնէն , վասն զի նոյն ինքն Աս-
 տուած կը մնայ մեզ , « մեր սրտին զօրու-
 թիւնը և մեր յաւիտենական բաժինը : »

Գալով Տեառն մերոյ լերան վրայ տուած
 քարոզին մասնաւոր քանի մը խօսքերուն ,
 եթէ կ'ուզենք գիտնալ անոնց ճիշդ նշանա-
 կութիւնը , պարտիմք բաղդատել զանոնք

Նմանօրինակ իմաստով ուրիշ տեղ անոր սոր-
վեցուցածներուն հետ: Աշխարհասէրք ըսած
են թէ և ոչ մի Գրիստոնեայ պարտի խնայու-
թիւն ընել, վասն զի Տէրն մեր ըսաւ, «Հոգ մի
ընէք՝ ըսելով» Ի՞նչ պիտի ուտենք, կամ Ի՞նչ
պիտի խմենք, կամ Ի՞նչ պիտի հագնինք:»
Թէ՛ ստացուածք գիղելը միշտ մեղք է, վասն
զի Տէրն մեր ըսաւ, «Երկրի վրայ ձեզի դան-
ձեր մի գիղէք:» Թէ աղօթքը, Խօսքին ուն-
կընդունութիւն ընելը, ողորմութիւն տալը, մեծ
պարտականութիւններ են: Բայց սպասաւոր-
ել Մարթայի նման, կամ գործել կորստական
կերակրոյ համար, չնչին և անարժէք բաներ
են: Սակայն Տեառն մերոյ դատապարտածն
է՝ մաշեցունող, փտեցունող անձկութիւնը
ժամանակաւոր բաներու համար: Զմեղ կը
զգուշացունէ երկրի վրայ գանձեր գիղելու
դէմ, երբ կը համարենք զանոնք սրտին իբրեւ
ամենէն բարձր արժէք ունեցող առարկաները:
Կը յանդիմանէ կորստական կերակուրի համար
եղած աշխատութիւնը, երբ կը կատարենք
այն կերպով որ իբր թէ չկայ մեզի համար
աւելի բարձր աշխատութիւն մը, աւելի վսեմ
գործ մը: Ո՞վ կարող է անկեղծութեամբ ըսել
թէ Տէրն մեր որ սերմանացանին առակին մէջ,
այգիին, ուռկանին և նման առակներուն

մէջ միշտ կը ճանչնայ աշխարհային արհեստ-
ները իբրեւ յարմար վիճակ մարդկային կե-
նաց, իրօք նպատակ ունէր լերան քարոզին
մէջ վհատեցունել այն արհեստներով պարա-
պողները. թէ անոր համոզումն այն էր որ
Գրիստոնէի մը անվայել է զարգացունել իւր
տաղանդները: Եւ հոս ուշադրութեան ար-
ժանի է որ տաղանդ բառին տեղ «պաշտօն»
զործածուած է բնագրին մէջ: Ինչո՞ւ համար
կը պտըտէր աստ և անդ բժշկել ամէն տե-
սակ հիւանդութիւն և ամէն տեսակ ախտ,
եթէ մխիթարութեան երկրաւոր միջոցները
ինքնին աւելի արդեւք են քան օգնութիւն
հոգեւոր բարեաց: Ինչո՞ւ համար կերակրեց
բազմաւթիւնները, եթէ կորստական կերակուրը
բացարձակապէս անարժէք է: Ինչո՞ւ համար
ներկայ գտնուեցաւ Կանայի հարսանեաց կո-
չունքին: Ինչո՞ւ համար կուտէր և կը խմէր
մարդոց հետ: Լերան վրայի քարոզին և Տեառն
մերոյ նմանօրինակ վարդապետութեանց
ժուռ նշանակութիւններ ընծայելը կըրկ-
նակի մեղք է. նախ մեղք է գրականութեան
դէմ, Արեւելեան յատուկ ոճերու դէմ, որ կը
գործածուին կէտ մը շատ սպարզելու համար.
և կը բացատրուին, որչափ որ կարելի է, հա-
կադրութեան ձեւով: Երկրորդ՝ մեղք է Սուրբ

Գրոց և հասարակ դատողութեան դէմ, որ վճիռ կուտան թէ մարդ պարտի ուտել իւր հացը ճակտին քրտինքովը, կը յարեն նաեւ թէ չգործողը հաց ալ թող չուտէ:

Բ.

Արդ, հարթած ըլլալով ճամբան՝ վերցունելով շատերուն սխալ հասկացողութիւնը աշխարհն ուրանալու և անոր յաղթելու մասին Սուրբ Գրոց ըրած յորդորներուն նշանակութեան վրայ, յառաջ կ'երթանք մեր նիւթին աւելի դրական կողմը, քննելու համար թէ ինչ նշանակութեամբ Աստուծոյ զաւակները կրնան վաստկիլ աշխարհը և վայելել զայն:

1. Նախ, քննենք թէ Աստուած ի'նչպէս պատրաստած է աշխարհս մարդուն համար և տուած է անոր, և թէ ի'նչպէս լցուցած է զայն ամէն բանով որ յարմար և պիտանի են մարդուս օգտին և վայելման: Եւ ոչ միայն այսքան, հապա տրուած է անոր կարողութիւններ զորս բնական կերպով և ըստ օրինի գործածելով հետամուտ կ'ըլլայ այն բաներուն և հաճոյք կը զգայ անոնցմէ: Ուրեմն կրնա՞նք կարծել թէ այն՝ որ այսպէս վայելուամբերով զարդարած է երկիրս մարդուն

համար, և օժտած է զմարդ այս վայելուամբերուն բաղձացող կարողութիւններով, տհաճութիւն պիտի զգայ երբ նա հետամուտ ըլլայ ձեռք բերել զանոնք:

Միտք պահեցէք, ինչ որ արդէն տեսած ենք, թէ Աստուած ի'նչպէս բանաւոր պատճառաւ կունենար տհաճութիւն եթէ աշխարհիս բարիքներուն և վայելմանց հետամուտ ըլլար մարդս առաւել որքան շատ, եթէ Աստուծոյ պարգեւած բարիքները զատուէին նոյն ինքն Աստուծմէ, և եթէ բաժնէինք զնա մեր բարեխառութեան համար պատրաստած բարիքներէն: Բայց մենք կ'ենթադրենք իրաց տարբեր վիճակ մը: Մենք նորէն դարձած ենք մեր Հօրը տունը: Հիմա այլ եւս չենք փափաքիր հեռի գտնուիլ անկէ: Կը սոսկանք այն ամեն բաներէն որ փորձութիւն են մեզ որդիական հոգւոյ հակառակ ոգի ցուցնել դէպ ինչ: Ինչ որ կը գտնենք մեր շուրջը, կը համարինք անոր պարգեւը մեզ, և իբրեւ այսպիսի բան կ'ուզենք գործածել և վայելել զանոնք: Անկարելի է Աստուծոյ չսիրել զանոնք որ կը փափաքին ա'յս հոգւով ստանալ և վայելել երկրաւոր բարիքները: Դուք պէտք չէ որ վախնաք, այս իմաստով, ժամանակաւոր բարիք

փնտռելու բնագրութիւններէն: Դուք կրնաք
յապեցունել ձեր ստացուածքի սէրը, գե-
ղեցկին սէրը, հանդստեան սէրը, ընկերա-
կան սէրը, զբօսանքի սէրը: Հարկաւ չափ
և սահման պահել պէտք է ասոնց մէջ,
սահման՝ զոր պէտք է պահել բուն մեր
բարձրագոյն բարիքն ի հաշիւ առնելով, և
սահման՝ զոր պէտք է պահել ուրիշներուն
հոգեւոր բարիքն ի հաշիւ առնելով: (Տես
Ս. Կոր. 2. 12, Ժ. 23:) Բայց եթէ այս
սահմանները պահելով միանգամայն կը զբա-
ղիք անոնցմով էբրեւ այնպիսի զբաղմամբ
և հաճոյիւք զորս Աստուած որոշած է ձեզի
համար, որոց յարմարեցած է զձեզ, և որոց
մէջ պիտի օրհնէ զձեզ, կրնաք այնպէս ընել
առանց զգալու անհանգստութիւն կամ ան-
ստուգութիւն թէ ձեր բրածը ուղիղ է թէ
սխալ: Նա «ամէն բանը մեզի առատօրէն
կուտայ վայելելու:» «Աստուծոյ ամէն ստեղ-
ծածը բարի է, ու մերժելու բան մը չկայ,
թէ որ դոհութեամբ ընդունուի:» Իրաւ, սա
ալ ճշմարիտ է թէ Աստուած որ և իցէ վայր-
կեան թերեւս յարմար տեսնէ զրկել զմեզ ա-
նոնց ամենէն. «վասն զի Տէրը իր սիրածը կը
խրատէ:» Եւ եթէ մենք ունինք որդիական
ճշմարիտ հոգի, պարտիմք խոնարհիլ ուրա-

խասիրտ հպատակութեամբ այն էակին կա-
մաց առջեւ որ մեր վայելից թէ՛ տուիչն է և
թէ՛ դարձեալ ետ առնողը: Մենք պարտիմք
զգալ թէ մեծ բանն է ունենալ զԱստուած
ինքն, իբրեւ մեր հայրը և բարեկամը, և
պարտիմք շնորհակալ ըլլալ որ մեր արտա-
քին վիճակներուն բոլոր փոփոխութեանց մէջ
մենէ իւրաքանչիւր ոք կրնայ աղօթել,

«Ով դուն, որ անփոփոխ ես, քովս կեցիր:»

Այսու ամենայնիւ փոխանակ արհամարհե-
լու և անարգելու այս աշխարհը երբ կը
ժպտի սա մեր երեսին, աւելի որդիական,
աւելի բարեպաշտական և աւելի ողջամտա-
կան է զմայլմամբ նայիլ անոր բազմապիսի
գեղեցկութեանց և առաւելութեանց վրայ
և ցնծալ անոնցմով, համարելով զանոնք իբ-
րեւ նշաններ Աստուծոյ գէպ իւր զաւակ-
ները հայրական սիրոյն: Այս աշխարհը ի՞նչ
գեղեցիկ առարկաներ կը ներկայացունէ մեր
աչաց առջեւ, ի՞նչ սիրուն տեսարաններ,
ի՞նչ ճոխութիւն երաժշտական ձայնից: Ի՞նչ
փառաւոր երկինք մեր վերեւը, ի՞նչ արեւ՝
որ կը լուսազարդէ զայն ցերեկը, ի՞նչ գո-
հարներ՝ որ անոր մէջ կը լուսափայլին գիշե-
րը: Ի՞նչ զարմանալի ովկիանոս՝ որ շուրջ կը
պատէ մեր ափունքը, ի՞նչ գետեր, հոսանք-

ներ և խոխոջող առուակներ և վտակներ, ի՛նչ վեհ լեռներ, և ժպտուն հովիտներ: Այո, արժան է ըսել, «Ո՛վ Տէր, երկիրը լըցուած է քու ստեղծածներովդ:»

Եւ ի՛նչպէս հաճելի և բազմատեսակ են այս աշխարհին հետ կապակցեալ օրինաւոր ընկերական վայելքները: Մանկութեան ուրախութիւնները. փոքրիկ մանկանց զուարթ խաղերը. մանկական հասակի առտնին երջանիկ վիճակները. բարեկամութեան հաճոյքները. ձեր պտոյտները և խօսակցութիւնները մտերիմ բարեկամաց հետ՝ որոց կրնաք յայտնել ձեր ամէն մէկ խորհուրդները և ձեր սրտին ամէն մէկ զգացումները. ամուսնական կենաց երջանկութիւնը. առտնին օրհնութեանց ուրախութիւնը. զաւակաց ծննդեան և մեծնալուն հետ կապակցեալ հաճոյքը, մանաւանդ երբ անոնք փոխադարձաբար կ'օգնեն իրենց ծնողաց և օրհնութիւն կ'ըլլան աշխարհի. ճաշակի և երեւակայութեան հաճութիւնները. բարւոք կատարուած գործի մը ընծայած գոհունակութիւնը. ձեր պարտականութիւնը կատարելէն յառաջ եկած գոհունակութիւնը. այն հաճոյքը զոր կը զգաք ձեր աշխատութեան վարձքն առնելով, կամ ընդունե-

լով ձեր ամսական թոշակները, կամ ձեր համեստ առեւտուրէն դոյացած շահը (վասն զի մենք պէտք չէ որ հրաժարինք այս տեսակ զբաղումներէ). մանաւանդ աւելի մեծ է այն հաճոյքը որ է արդիւնք կարօտելոց օգնելու, վհատեալներուն սիրտը ուրախացունելու, կորսուելու վրայ գտնուողներուն օրհնութիւնն ընդունելու. և ի՛նչ անթիւ աղբերք վայելից զորս Աստուած պատրաստած է մեզ այս կեանքին մէջ: Եթէ Աստուած երբեմն յանկարծ կը զրկէ զմեզ ասոնցմէ մէկէն կամ ամենէն, անշուշտ այն չէ պատճառը որ նախանձ կամ հակառակութիւն մը ունի մեզի դէմ, այլ վասն զի մեր յիմարութիւնը կամ զԱստուած մոռնալը անհրաժեշտ կ'ընեն որ մեր օգտին համար առնուին անոնք մենէ:

Ուրեմն բացայայտ է որ բարերար Արարչին նպատակն էր և է մարդկային կենաց ուրախ և զուարթ լինելը վայելմանց այս բազմատեսակ աղբիւրներուն միջոցաւ: Բացարձակ խաւար և ամուլ կեանք մը առողջ չէ: Ինձ չվայլեր իբրեւ Աստուծոյ զաւակի մը, անարգել ժամանակաւոր օրհնութիւնները կամ վարժեցունել զիս անարդել զանոնք: Ընդհակառակն մանաւանդ պարտիմ գոհանալ Աստուծմէ իւր մարդասիրութեանն համար,

և կրցածս ընել որպէս զի ուրիշներն ալ մասնակից ըլլան անոր պարգեւած բարեաց և օրհնեն անոր սուրբ անունը: Եւ եթէ գտնեմ որ հանրութեան մէջ ընկերային կարգադրութեանց ինչ ինչ պատճառներով իմ ընկերներէս մէկ մեծ մաս մը զուրկ են այս ուրախարար ազգեցութեանց շատէն կամ բոլորէն, և լքեալ և տխուր կը թափառին չոր և փոշուոտ ճամբաներու և պողոտաներու մէջ, ո՛չ ապաքէն իմ պարտքս է ջանալ անոնց համար ձեռք բերել բաժին մը այն օրհնութիւններէն զորս Աստուած պատրաստած է անոնց կեանքը քաղցր և զուարթ ընելու դիտաւորութեամբ: Իրաւ է որ այս բաները ճշմարիտ օրհնութիւն կ'ըլլան անոնց՝ միայն երբ Գրիստոսով վերստին կը դառնան Աստուծոյ իբրեւ իրենց Հօրը, և կ'ընդունին զանոնք իբրեւ անոր մարդասիրական պարգեւները: Անոնց հետ Գրիստոնէական ամէն վարմանց մէջ այս բանը պէտք է որ նախադաս պարտականութիւն ըլլայ. պէտք է միշտ ըսել անոնց թէ Աստուծոյ սէրը և շնորհքն ի Գրիստոս՝ ամենէն պատուական պարգեւն է առ մարդիկ, մինչեւ անդամ «թէեւ թզենին ընծիւղ չտայ և գոմերու մէջ արջառ չըլլայ»: Բայց այս թող չըլլայ մեզ պատճառ թողու-

զանոնք առանց որ և իցէ մասն ունենալու ժամանակաւոր ուրախութենէ և վայելքներէ: Զըսե՛նք մեր անձերուն, «Աղէկ չէ այս մարդոց շատ բարեկեցիկ ըլլալ. երբ Իսրայէլ եղ կապեց՝ կից արձակեց. մենք պէտք է որ զգալ տանք անոնց թէ հոս պանդուխտ են և օտարական»: Այդ դասը թողունք որ անոնց տայ Աստուծոյ ձեռքը — մի միայն ձեռքը որուն կրնանք թողուլ զայն և ըլլալ ապահով: Աշխատինք մեր ընկերներուն հայթայթել մասմը երկրաւոր այն վայելքներէն՝ որոց կուրօրէն կը բաղձան անոնց սիրտերը. վասն զի եթէ ասոնք չարուին անոնց, անխորհրդաբար արեցցութեան և զգայական հեշտութեանց մահաբեր ճահիճներուն մէջ ընկղմելու փորձութեանց ենթակայ կ'ըլլան:

2. Բայց դարձեալ, խորհինք որ Աստուած ոչ միայն տուած է երկիրը մարդոց նշանէ՝ որ է, որպէս զի ստանայ զայն և վայելէ, այլ ըսած է անոր նաեւ որ հնազանդեցունէ իրեն և ինչէ անոր վրայ. այսպէս տուած է անոր յոյս թէ շատ աւելի բաներ պիտի վայելէ անկէ եթէ հետազօտէ անոր օրէնքները և յատկութիւնները, և յարմարցունէ ասոնք իւր օգտին: Աշխարհս որոյ մէջ կը բնակինք, յանդուս կրնայ զարդանալ. Աստուած սահմանած է որ

զարգանայ այն, և անոր զարգացումը, զոր յառաջ բերելու պաշտօնը մարդուս յանձնուած է, սահմանուած է որ ծառայէ մարդկային սեռին մեծագոյն բարեւաւութեանը: Այս զարգացումը կարելի է յառաջ բերել միայն հետազօտելով անոր օրէնքները և յարմարութեամբ գործածելով ասոնք ի նպաստ մարդուս բնութեան և պարագայից: Հետազօտութեան և յօգուտ գործածելու այս գործը մարդուս գլխաւոր զբաղումը պիտի ըլլար եթէ նա ինկած չըլլար իւր անմեղութեան նախնի վիճակէն, և իւր ներկայ վիճակին մէջ զօրաւոր բնազդով մը միշտ կը մղէ զնա դէպ յայն:

Ուստի բոլոր այն անձինք որ կը զբաղին բնութիւնը հետազօտելու, անոր որ և իցէ ճիւղին կամ ձեւին մէջ, և կամ բնական գոյացութիւնները յարմարցունելու մարդուս պէտքերուն, կը կատարեն Աստուծոյ հաճելի և անոր օրհնութեան արժանացող գործ մը, միայն եթէ կատարեն զայն ուղիղ որդիական ոգւով: Իոլոր անոնք որ կը հետազօտեն նիւթոց օրէնքները, առողջութեան օրէնքները, ճաշակի օրէնքները, ընկերային կարգաց և քաղաքականապէս բարեկեցիկ լինելու օրէնքները, անոնք որ կը դիւրացունեն երկ-

րագունտիս մէկ մասին յարաբերութիւնը ուրիշ մասի մը հետ, անժանօթ և չհետազօտուած երկիրներ ճանապարհորդողները, այն վաճառականք որ մէկ երկրին բարեքը ուրիշ երկիր կը տանին՝ այսպէս լեցունելով անոնց պէտքերը, դիւտերու հնարիչք որ բնութեան դանձերէն մեծ օգուտ յառաջ կը բերեն, այն գործունեայ աշխատաւորք որոց միջոցաւ աշխարհիս մթերքները կը ծաւալին բովանդակ երկրիս երեսը, վարժապետք, հեղինակք, գրիչք որ արդէն հաւաքուած լոյսը կը սփռեն հանրութեան մէջ, և մղում կու տան աւելի ևս լոյս յերեւան հանելու: Իոլոր ասոնք և բոլոր ասոնց նմանները այս կամ այն կերպով կը կատարեն այն մեծ հրամանը որ տրուած է մարդոց՝ տիրանալ երկրիս և իշխել անոր, և կ'օժանդակեն ի կատար հասնելուն Աստուծոյ մեծ նպատակին որ է աճեցունել մարդուս հանգստութիւնը և բարեւաւութիւնը:

Արդարեւ ճշմարիտ է — երանի՜ թէ չըլլար — որ անոնցմէ շատեր, թէ "բարեք", ես չեմ ուզեր խորհիլ անգամ, այսպէս կ'ընեն կուրօքէն, ոչ վասն զի Աստուծոյ կամբը կամ նպատակն է այն, այլ լոկ վասն զի անոնց անսուրբ բնազդմունք կամ աշխարհային շահերը

կը ստիպեն զանոնք բռնել այս ընթացքը։
Եթէ անոնք ընէին զայդ որդիական ոգւով՝
կամեւով գործել իբրեւ Աստուծոյ զաւակներ
ըստ նորա կամաց և վասն նորա փառաց, ըստ
ամենայնի օրհնեալ գործ մը կ'ըլլար այն։ Այս
բազմազբաղ աշխարհին տեսարանները, մեր
բազմամարդ փողոցները, մեր գործանոցները
և խանութները, մեր երկաթուղիները, մեր
նաւերը, մեր ուսմանց և գիտութեանց վար-
ժարանները ի՛նչ օրհնութեանց միջոց պիտի
ըլլային՝ եթէ անոնց թելադրած գլխաւոր
բանն ըլլար ոչ թէ ասպարէզի մէջ վազել
հարստութիւն կամ պատիւ և փառք ձեռք
բերելու համար, այլ մեծ նպատակ ունենալ
կատարել որդիական պարտականութիւն, ո-
րոյ մէջ գործողները եռանդով լեցուած
ըլլան Հօր մը նպատակներն ի գործ դնելու
փափաքէն շարժեալ, և երկիրը նուաճելով՝
մինչ կը փառաւորեն զնա, մի և նոյն ժա-
մանակ իրենց օգուտը կը գործեն և մարդ-
կային սեռին օրհնութիւն կ'ըլլան։

Արդ, այս է մտածութիւնը զոր Քրիստոնէ-
ութիւնը պարտի թելադրել։ Գործը չարհա-
մարհենք։ Աշխարհային գործառնութիւնները
չանարդենք ինչպէս կ'ընենք երբեմն։ Այն
գործառնութիւնը ինքնին աղէկ են և ուղիղ,

և մասն են Աստուծոյ կարգադրութեանց ո-
րոյ գործադրումը կրնայ ըստ մեծի մասին
նպատակ աշխարհիս բարեւտութեանը։ Բայց
թող ներուի մեզ մեր խօսքն ուղղել գործու-
նեայ աշխատաւորաց։ Մի՛ կատարէք ձեր
գործերը ինքնագլուխ, մի՛ գործէք միայն
ձեր նպատակներուն հասնելու համար, այլ
չանացէք գործել ճշմարտապէս որդիական և
հլու ոգւով։ Գործեցէք իբրեւ գործաւորք
Աստուծոյ, իբրեւ աշխատաւորք Աստուծոյ
այգւոյն մէջ։ Եւ խնդրեցէք ճանչնալ զնա և
սիրել զնա իբրեւ զԱստուած և զՀայր Տեառն
մերոյ և Փրկչին Յիսուսի Քրիստոսի։ Իբրեւ
Աստուած՝ որմէ հեռանալով թափառեցաք,
բայց որ կը հրաւիրէ զձեզ վերստին դառնալ
իրեն։ առանց որոյ կեանքը բնաւ չկրնար
օրհնուիլ, բայց անով բոլոր ուղիղ գործերը
հաճոյական և քաղցր կու գան, և կը բերեն
օրհնութիւն որ կու տայ հարստութիւն, որոյ
հետ նա չխառներ տրտմութիւն։

3. Անգամ մի ևս քննենք թէ ըստ Սուրբ
Գրոյ ի՞նչպէս պարտին Քրիստոնեայք գոր-
ծածել այս աշխարհը եբե- ասպարէզ ծառայել-
նալէս Աստուծոյ՝ նոյնպէս և մարդոց։ Այս տեսու-
թեամբ պիտի գտնենք թէ դէպ ի հանդեր-
ձեալ կեանքը յառաջ նայելու սկզբունքը կը

քաջալերէ մեր կոչման մէջ գործունեայ լինելու ունակութիւնը փոխանակ ջնջելու զայն, և կը գրգռէ փափաք մեր ընկերներուն բարիք ընելու ամէն յարմարագոյն եղանակներով:

Եթէ կենսական կապակցութիւն չկենար այս երկու վիճակներուն մէջտեղ, եթէ այս աշխարհին հասարակ գործառնութիւնը բոլորովին անջատուած ըլլային հանդերձեալ աշխարհի բաներէն, եթէ մին բոլորովին անյարմար ըլլար միւսին յատուկ շնորհքները և ունակութիւնները ձեւակերպելու կամ ի գործ դնելու, կրնար ըսուիլ թէ որչափ աւելի որ ապրէիր ըստ մեծի մասին հանդերձեալ կեանքին համար, այնչափ աւելի քիչ յարմարութիւն կ'ունենայիր ներկայ կենաց: Եւ ուստի եթէ համարիս թէ երբ կը պարապիս ուղղակի կրօնական եզոզ գործերու, ա՛յն ժամանակ միայն կը ծառայես Աստուծոյ կամ կը պատրաստուիս երկնից, կը հետեւի որ մարդիկ ո՛րչափ աւելի կրօնասէր ըլլան, ա՛յնչափ քիչ միտում կ'ունենան աշխարհիս հասարակ գործառնութեանց: Բայց անշուշտ այս չէ Սուրբ Գրոց վարդապետութիւնը: Սուրբ Գիրքը բացայայտ կերպով, կրկին և կրկին կը բարձրացունէ Քրիստոնէից օրինաւոր զբաղումները, և կը քաջալերէ զանոնք պարա-

պիլ անոնց սա խորհելով որ աշխարհային պարտականութիւններ կատարելու մէջ հաւատարիմ լինելը Տէրոջը ծառայելէ: Կը սորվեցունէ մեզ նայիլ մեր աշխարհային բոլոր պարագայից վրայ իբրեւ անկատար բայց օգտակար դպրոցի մը վրայ, ուր Աստուծոյ օգնութեամբ կրնան ձեւակերպիլ և ի գործ դրուիլ առաքինութեանց և շնորհաց ամէն եղանակները որոց բնագաւառն է երկինքը: Հաւատք առ Աստուած, հաւատարմութիւն առ Քրիստոս, սէր առ մարդ, ճշմարտութիւն, ողորմութիւն, ուղղութիւն, համբերութիւն, առատաձեռնութիւն, հեղութիւն, և շատ մը ուրիշ շնորհքներ պարտին ոյժ և զօրութիւն ստանալ նոյն իսկ յատկութիւններէն կլիմային ուրոյ մէջ կ'աճին անոնք: Ապա ուրեմն Քրիստոնեայ մը ո՛րչափ աղէկ որ կատարէ իւր աշխարհային գործը, և ո՛րչափ աւելի ընէ զայն առիթ այսպիսի շնորհքներն արծարծելու, ա՛յնչափ աւելի բարձր պիտի ըլլայ իւր վարձքն երկնից մէջ: Մանաւանդ ո՞վ կարող է ըսել թէ չկրնար մեր գիտցածէն շատ մը աւելի սերտ կապակցութիւն կեցած ըլլալ մեր աստի կենաց մասնաւոր ձեւերուն և այսուհետեւ մեր ծառայութեան ձեւոյն մէջ: Դաւիթ թագաւորին իբրեւ հովուի՝ կանխա-

դոյն կենացը և իբրեւ թագաւորի՝ վերջին կենացը մէջտեղ կար կապակցութիւն մը. գալով առաքելոց, կար կապակցութիւն մը ի մէջ անոնց նախկին արհեստին՝ իբրեւ ձրկ-նորսի, և անոնց վերջին պաշտօնին՝ իբրեւ մարդոց որսորդներու: Եւ ո՞վ կարող է ըսել թէ Աստուծոյ անհուն իմաստութեամբ Քրիստոնեայ հիւսնեցող, վաճառականներու, ուսանողներու, վարժապետներու և այլոց առօրեայ զբաղմունքը չեն կրնար ունենալ կարեւոր վերաբերութիւն մը ծառայութեան մասնաւոր եղանակին որոյ մէջ Աստուած պիտի գործածէ զանոնք այսուհետեւ:

Եթէ բանն այսպէս է, ըստ մեծի մասին հանդերձեալ կենաց համար ապրիլը ոչ միայն արհամարհել չտար ներկայ կենաց պարտականութիւնները՝ այլ նոյն իսկ ատոր հակառակը կու տայ ընել: Դպրոցի կամ գորէճի մէջ ուսանող երիտասարդ մը միթէ նուա՞ղ ժրջանութեամբ կը պարապի իւր ուսմանց՝ չատ անդամ խորհելուն համար փայլուն ապագայի մը վրայ որուն կը յարմարցունէ զինք իւր գաստիարակութիւնը: Միթէ աշակերտ մը նուա՞ղ խնամով կը կատարէ խանութին մէջ իւր ծառայութիւնները երբեմն ինքզինք մեծ վաճառական մը երեւակայե-

լուն համար, և սակայն յիշելով միանգամայն թէ ոչ ուրիշ բան, այլ միայն ժրջանութիւնը և յարատեւութիւնը պիտի հասցունեն զնա այդ բարձր աստիճանին՝ եթէ երբեք պիտի հասնի անոր: Նա մանաւանդ, եթէ յիշեալ երիտասարդն ունի զօրաւոր որդիական ոգի, այսինքն՝ զօրաւոր յարգանք և սէր կը տածէ դէպ ի իւր հայրը, եթէ իւր հօրմէն ընդունած իւրաքանչիւր նամակին մէջ կը կարգայ սա խրատը. «Լաւ կատարէ քու այժմու գործդ. բնաւ մի՛ երեւակայեր թէ այդ գործը քեզի համար նուազ գործ է, թերեւս դուն չես տեսներ անոր տաւելութիւնը բայց վստահ եղիր որ երիտասարդութեան մէջ հաւատարմութիւնը և ժրջան գործունէութիւնը ստոյգ և անհրաժեշտ կարապետներ են յաջողութեան և պատուոյ՝ ապագայ կենաց մէջ:» Իրողութիւնն այսպէս է նաև հոգեւոր Քրիստոնէին համար: Աստուած այս աշխարհին մէջ տուած է անոր կատարելիք գործ մը, և ըսած է որ լաւ կատարէ զայն: Աստուած քաջալերած է զնա նայիլ յառաջ դէպ ի լաւագոյն կեանք մը. և յուսով և աշխուժիւ շեցուիլ անոր վրայ մտածելով, և համբերել ժամանակիս նեղութեանց և փորձանաց մէջ: Եթէ նա անկեղ-

ծուծեամբ յարած է իւր կրօնքին, իւր դործը լաւ կը կատարէ: Լաւագոյնս իւր դործը կը կատարէ, վասն զի կ'ապրի հանդերձեալ կենաց համար, կը քալէ հաւատքով և ոչ երեւոյթով, և իւր գանձը կը դիզէ երկինքը: Կը զգայ թէ իւր Հայրը պատուած է զինքն, և իւր Հօր վրայ ունեցած սէրը կրկնապատիկ խնամ տանել կու տայ իրեն որ իւր բոլոր դործերուն մէջ հաւատարիմ գտնուի:

Եւ ուստի, ինչպէս որ հոգեւոր Քրիստոնէութիւնը, իւր ապագային մէջ ապրելու ազնկալութեամբն հանդերձ, չարդեւեր զմարդ կատարելէ իւր երկրաւոր պարտականութիւնները, այլ ե՛ւս առաւել կ'օգնէ կատարել զանոնք, այսպէս նաև չարդեւեր զնա՞յլ կ'օգնէ կատարել այն ձեռնարկութիւնները որոց նպատակն է թեթեւցունել ժամանակաւոր նեղութիւնները, և զարգացունել ժամանակաւոր բարիքները: Ընդդէմ ոմանց վստահութեամբ յառաջ բերած փաստերուն, մենք հոս պիտի դիմենք իրողութեանց: Վախճանեալ Սր. տը Լէֆաի «Եւրոպայի Գլխութեան Գործերն» անուն ընտիր մատեանին յառաջաբանին մէջ կը կարդանք. «Ես միշտ սա գաղափարն ունեցած եմ թէ ոչ ուրեք կը գտնուի աւելի լաւ ապացոյց Քրիստո-

նէութեան Աստուածային ծագում ունենալուն, և Աւետարանին ճշմարտութեան՝ քան որչափ գլխութեան հաստատութեանց վրայ պարզ կերպով խօսուած պատմութեանց մէջ: Քրիստոնէական կրօնքը թէպէտ կրնայ ունենալ այնպիսի բաներ զորս ուրիշ կրօնքներն ևս ունին, և սակայն սա շատ ստոյգ է որ ճշմարիտ և անձնուրաց դործ գլխութեան, որ է փնտռել կորսուածը, սիրել աղքատը, և սիրել նեղեալը, Քրիստոնէութեան առաւելութիւններէն մէկն է: Գլխութեան դործոց նման բաներ ընտել ծանօթ չէին հեթանոսութեան մէջ որչափ և քաղաքակիրթ ըլլային անոնք, և ոչ իսկ ծանօթ էին Իսրայելի մէջ անգամ մինչ դեռ երեւցած չէր Այն որ սորվեցուց իւր ժողովրդեան սիրել թըշնամիները, և գլխութեան աչօք նայիլ պողոնիկներուն, մաքսաւորներուն և մեղաւորաց վրայ:»

Եւ ներկայ ժամանակիս մէջ ո՞վ են այն պատուական անձինք, որ անդուլ կ'աշխատին կարօտելոց ձեռնառու լինել, տրամաճները մըլխիթարել, որբոց և այրեաց սիրտերն սփոփել: Ո՞վ գրաւ Քարսէրսուէրթի Սարկաւագուհեաց Հաստատութեան հիմը, և զրկեց յամենայն աշխարհ Քրիստոնեայ տիկնանց ազնիւ բա-

նակ մը, դարմանել հիւանդները, դաստիարակել տգէտները, և խնամել անօգնականները, այնպիսի աւուրց մէջ երբ բանտերը նախատինք էին քաղաքակրթութեան: Ո՞վ էր որ իւր կեանքն անցուց բանտէ բանտ երթալով, և թափառեցաւ աշխարհի վրայ մէկ երկրէն միւսը բարձրաձայն հռչակելով բանտարկելոց թշուառութիւնները, մինչեւ որ մարտիրոսացաւ անոնց դատին համար յոյժ հեռաւոր երկրի մը մէջ: Որո՞ց անուանք պայծառագոյնս կը փայլին այնպիսեաց մէջ որք պատերազմ մղեցին գերեզմառութեան և գերեստացութեան դէմ: Ո՞վ են Պոլ Ռոհրիք և Շաֆթըզպըրիք որ ամեն ջան ի գործ դրին փրկել երեսի վրայ թողուած մանուկներ, և զարգացունել մարդասիրական ամէն գործ: Ո՞վ են Ֆրայ և Մէրիտիթ հտիկնայք որ այցելեցին իրեն ոճրագործ քոյրերն անոնց նկուղներուն մէջ, և աշխատեցան սիրոյ և աղնուութեան ամէն ձայնով շահիլ և փրկել զանոնք իրենց թշուառական կեանքէն: Ո՞վ էին որ Սմերիկեան պատերազմին մէջ կազմակերպեցին և հաստատեցին Քրիստոնէական Յանձնախումբը որ բիւրաւոր հիւանդաց և մեռնողներու մարմնոց դարման մատակարարեց և հոգւոց՝ մխիթարութիւն: Բոյոր ասոնք էին

հոգեւոր արք և կանայք, որք կը հաւատային հանդերձեալ կեանքի մը և իրենց մէջ ունէին անոր յոյսերը և ուրախութիւնները, և որք իրենց հաւատքին աղբեցութեամբ սորվեցան յաղթել այս աշխարհին: Կ'ընդունինք թէ եղած են նուազ հոգեւոր հաւատքով մարդիկ որ գերազանց ծառայութիւններ մատուցած են մարդկութեան: Աղնուաբար աշխատած են մեծ կարեւորութիւն ունեցող ընկերային օրհնութեանց համար, և այժմ կ'անուանին բարերարք մարդկային սեռին: Թէ որչափ մլուժ ընդունած են Քրիստոնէական դաղափարներէ և մոռածութիւններէ, չենք կրնար ըսել: Ամէն ինչ որ կը պնդենք՝ սա է թէ մարդասիրութեան մէջ ամենէն բարձր անուն ժառանգութեան կենաց խոստմունքը:»

Այսպէս նաև իրողութիւններ կրնայինք յառաջ բերել յուցնելու համար թէ այնպիսի պարագայից մէջ ուր հոգեւոր Քրիստոնէութիւնը մատակարարած չէ դարման մարդկային չարեաց, քաջալերած է տառապեալները՝ կրել այն չարիքները համբերութեամբ, և մխիթարուիլ լաւագոյն կենաց յուսով, և այսպէս աւելի՛ արդիւնաւոր եղած է ի մասին

վերցրունքն իւր այս չարեքները քան որչափ պիտի ըլլար յայտնի պատերազմ հրատարակելով անոնց դէմ:

Քաւ լիցի որ ընդունինք թէ հոգեւոր Քրիստոնէութիւնը, իւր ուղիղ նշանակութեամբն առնելով, հակառակորդ կամ մինչեւ անգամ դադլ բարեկամ ըլլայ աշխարհային բաներու մէջ յառաջադիմութեան, այլ ատոր բուն իսկ հակառակը կը պնդենք: Քրիստոնէութիւնը ժպտուն դէմքով կը նայի դիտութեան, քաղաքակրթութեան և ընկերային բարեկարգութեան վրայ. կը մատակարարէ մարդասիրութեան մեծ շարժող զապանակը, երկնային անձանձիր և անխոնջ սէրը՝ նման իւր Հեղինակին, վնտուելու և վերկելու կորսուածը: Եթէ մերժէք զայն՝ ո՞ւր պիտի գտնէք անոր տեղը բռնող զօրութիւն մը: «Միթէ հաւանակա՞ն է որ», կ'ըսէ Մր. Թէյլըր, «Քաղաքակրթութիւնը, իւր առնչութեամբը և առևտրօք, իւր արուեստներով և պիտանի դիտութիւններով, իւր բազմաթիւ ճարտարագործութիւններով, և անապատները անկարգ կերպով բազմամարդ ընելովը, իւր աճապարանքովը և սանձահարուելու դժկամակութեամբը, անհատ անձանց կամքին խստութեամբը և վայրկենական վայելից մեծ եռանդեամբ հե-

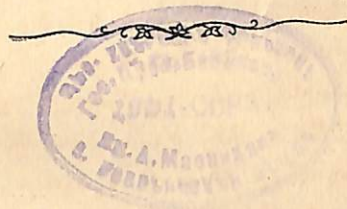
տամուտ լինելովը, և իւր ախորժակովը այսպիսի հաճոյից՝ վայելել զանոնք ամենայն աճապարանօք, — միթէ հաւանակա՞ն է որ Քաղաքակրթութիւնը (հաշուոյ չառնելով Քրիստոնէական ազդեցութիւնը) շատ զարդացունէ անձնական և առտնին երջանկութիւնը միլիոնաւորներուն՝ զորոնք ի կեանս կը հրաւիրէ: Մեր շուրջ գտնուող իրերէն ապագային վրայ դատում ընելով, կը համարձակի՞նք նայիլ լոկ քաղաքակրթութեան՝ իբրեւ այնպիսի բանի մը վրայ որում արժան է վստահանալ մարդկային ընտանեաց բարոյականը կամ մինչեւ իսկ անոր ֆիզիքական բարեւալութիւնը, և որուն արժան է վստահիլ յաջորդ սերնդեան պահապան լինելու պաշտօնը: Եթէ մարդկային մանուկ սեւը մեր բազկաց մէջ ունենայինք, միթէ կը համարձակէի՞նք դիմել այն հոգերով մաշած անձնաւորութեան, այն է՝ մեր աժմեան քաղաքակրթութեան, նստիլ անոր գործատան դրան քով և ըսել անոր, «Առ աս տղան՝ որ սնուցանես ինձի համար:»

Արդարեւ ոչ: Եւ եթէ այսպէս է, պարտիմք փնտռել մանկան ճշմարիտ մայրը: Եւ ճշմարիտ մայրը խնամ պիտի տանի իւր մանկան:

Ահա ցուցինք թէ հոգեւոր Քրիստոնէութիւնը չէ հակառակ նիւթական զարդացման, այլ՝ է բարեկամ: Մը. Թէյլըրի վերոյեղեալ հարցումը թերեւս թեւադրէ մեզ փորձել թէ Քրիստոնէութեան հակառակորդներուն՝ իբրեւ մարդկութեան բարեկամաց՝ ըսածները ճշմարիտ են: Չենք կարող ընել զայս սոյն տեւորակին մէջ. բայց եթէ յանձն առնուինք այդ քննութիւնն ընել, պիտի ընէինք ոչ թէ ծաղրածու ոգւով, այլ կարի յոյժ փափաքով տալ անկեղծութեան և ճշմարտութեան ամէն արժանաւոր հաւատարմութիւնը: Երկու աշխարհները, երկիր և երկինք, նիւթ և հոգի, ունին զարմանալի տոնչութիւններ, և ոչ ոք կարող է յօրինել ծրագիր մը որ երբեք յաջողութիւն ընծայէ մէկուն մինչ կ'անարդէ միւսը:

Շատ յարմարութեամբ կրնանք ըսել, «Այն որ Աստուած միաւորեց՝ մարդ թող չզատէ:» Քրիստոնէութեան Հեղինակը, մարդկային հոգւոյն և մարդկային ընկերութեա'ն ալ Հեղինակն է, և Սնոր կէտ նախատակին էր որ անոնք իրարու վրայ իրենց օրինաւոր ներդրութեամբ յարմարապէս միանային իրարու հետ: Եթէ պատշաճ կերպով ուսանինք ամբողջը, պիտի հասնինք Մօնթէսքիէյի եղ-

րակացութեան. «Ի՛նչ զարմանալի բան. Քրիստոնէական կրօնքը որ կը թուի թէ իրեն միակ առարկայ ունի հանդերձեալ կեանքի մը երանելի վիճակը, կը շնորհէ մեզ նաեւ երջանկութիւն այս աշխարհին մէջ:»

<< Ազգային գրադարան

NL0030247

3317

28
F-99

